

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi mallin oikeudellisesta suojasta ja ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yhteisömallista annetun neuvoston asetuksen (EY) 6/2002 muuttamisesta ja komission asetuksen (EY) 2246/2002 kumoamisesta (*mallisuoja*)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi mallin oikeudellisesta suojasta ja ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yhteisömallista annetun neuvoston asetuksen (EY) 6/2002 muuttamisesta ja komission asetuksen (EY) 2246/2002 kumoamisesta ja ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 9.2.2023

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Erityisasiantuntija Stiina Löytömäki

2.2.2023

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVIKSI MALLIEN OIKEUDELLISESTA SUOJASTA (COM (2022) 667 FINAL) JA EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI YHTEISÖMALLISTA ANNETUN NEUVOSTON ASETUKSEN (EY) N:O 2246/2002 MUUTTAMISESTA JA KOMISSIION ASETUKSEN N:O 2246/2022 KUMOAMISESTA (COM (2022) 666 FINAL)

1 Tausta

Komissio julkaisi 28.11.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi mallien oikeudellisesta suojasta (COM (2022) 667 final) ja ehdotuksen parlamentin ja neuvoston asetukseksi yhteisömallista annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2246/2002 muuttamisesta ja komission asetuksen N:o 2246/2022 kumoamisesta (COM (2022) 666 final).

Mallisuoja on immateriaalioikeus, jolla suojataan tuotteen ulkoasua. Hyvin suunnitellut tuotteet antavat tuottajille kilpailuedun. Helposti saatavilla oleva, tulevaisuuden tarpeet huomioon otava, johdonmukainen ja tehokas mallisuoja on merkittävä tuotesuunnittelun ja innovoinnin edistäjä digitaalisella ajalla.

Teollismalleja koskeva jäsenvaltioiden lainsäädäntö on osittain yhdenmukaistettu vuonna 1998 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 98/71 EY (jäljempänä '*direktiivi*'). Yhtenäisten oikeuksien suojaamiseksi kansallisten mallisuojajärjestelmien rinnalle perustettiin vuonna 2001 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 6/2002 (jäljempänä '*asetus*') erillinen ns. yhteisömallijärjestelmä, jolla on yhtäläinen vaikutus koko EU:ssa. Asetusta on muutettu vuonna 2006, jotta EU:n liittyminen Haagin kansainväliseen rekisteröintijärjestelmään toteutuisi.

Lisäksi on olemassa siirtymäkauden oikeudellinen järjestely, joka koskee korjaamiseen käytettävien varaosien mallisuoja. Direktiiviin sisällytettiin ns. 'jäädytyslauseke', joka mahdollisti jäsenvaltioiden säilyttävän voimassa olevan lainsäädäntönsä varaosien osalta. Komission vuonna 2004 esittämä ehdotus näkyvien varaosien mallisuojan yhdenmukaistamisesta sisällyttämällä direktiiviin korjauslauseke ei saanut riittävästi kannatusta EU-neuvostossa. Ehdotus peruutettiin vuonna 2014.

Komissio käynnisti vuonna 2014 EU:n paremman sääntelyn agendan mukaisesti arvioinnin mallisuojajärjestelmien toiminnasta EU:ssa. Arviointiin sisältyi taloudellinen ja oikeudellinen arviointi. EU:n neuvosto kehotti päätelmissään teollis- ja tekijänoikeuspolitiikasta 11. marraskuuta 2020 komissota esittämään ehdotuksia EU:n mallilainsäädännön tarkistamiseksi, jotta mallisuojajärjestelmiä voitaisiin nykyaikaistaa ja tehdä mallisuojusta houkuttelevampi yksittäisille mallien luojille ja yrityksille, erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille.

2 Ehdotuksen tavoite

Ehdotuksella pyritään edistämään suunnittelun huippuosaamista, innovointia ja kilpailukykyä EU:ssa varmistamalla, että mallisuojajärjestelmä on digitaalisella aikakaudella tarkoituksenmukainen ja tehokas, sekä helpommin yksittäisten mallien luojien, pk-yritysten ja suunnitteluintensiivisten teollisuusalojen saatavilla.

Direktiiviehdotuksella kumotaan ja korvataan nykyinen direktiivi 98/71 EY. Direktiiviehdotuksella pyritään myös lähentämään kansallisia lakeja ja menettelyitä mallijärjestelmien yhteentoinmivuuden vahvistamiseksi. Lisäksi direktiiviehdotuksella pyritään toteuttamaan tehokkaat varaosien sisämarkkinat siten, että direktiiviin sisällytetään korjaamiseen käytettävien varaosien osalta korjauslauseke, joka sisältyy jo asetukseen.

Direktiiviehdotuksella ja asetusehdotuksella pyritään erityisesti nykyaikaistamaan vanhentuneita säännöksiä, lisäämään oikeusvarmuutta ja selkeyttämään mallioikeuksien soveltamisalaa ja rajoituksia. Asetusehdotuksella on tarkoitus mukauttaa yhteisömallijärjestelmää digiaikaan ja tehdä siitä hakijoille helpompi ja tehokkaampi. Rekisteröidyn yhteisömallin suojan saatuavuutta sekä tehokkuutta ja kohtuuhintaisuutta parannetaan yksinkertaistamalla menettelyjä sekä optimoimalla maksujen tasoa.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Yleiset säännökset

Mallin ja tuotteen määritelmä (Direktiivi 2 artikla, Asetus 3 artikla)

Mallin ja tuotteen määritelmiä päivitetään, selkeytetään ja laajennetaan sen varmistamiseksi, että direktiivi vastaa tulevaisuudessa teknologian kehitystä. Mallisuoja kattaa tuotteet, jotka esitetään graafisesti, jotka on liitetty fyysiseen esineeseen ja jotka näkyvät kohteiden tilasijoitteluna sisäympäristön muodostamiseksi.

Terminologian ja EUIPO:n hallintoa koskevien säännösten päivittäminen (Asetus)

Yhteisömallit tai rekisteröidyt yhteisömallit tunnetaan vastedes rekisteröityinä EU-malleina. Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston (EUIPO) hallintoa koskevat säännöt mukautetaan vastaamaan EU-tavaramerkeistä annetun asetuksen (EU) 2017/1001 sääntöjä.

Malleja koskeva aineellinen oikeus

Suojan saamisen edellytykset (Direktiivi 3 artikla): Mallisuoja rajataan ainoastaan rekisteröityyn suojaan. EU-mallin rekisteröimätön suoja kuitenkin säilyy. Suoja alkaa vasta kun rekisteröinti merkitään rekisteriin.

Rekisteröintihakemuksen hylkäämisperusteet (Direktiivi 13 artikla): Rekisteröinnin esteet ovat tyhjentävät ja yhdenmukaiset EUIPO:n tasolla tehtävän tutkinnan kanssa. Mitättömyysperusteet ovat pakolliset ennustettavuuden lisäämiseksi.

Suojan kohde (Direktiivi 15 artikla; Asetus 18 a artikla): 'Näkyvyysvaatimukseen' liittyvän oikeusvarmuuden parantamiseksi mallisuoja myönnetään vain niille ulkoasun piirteille, jotka esitetään näkyvästi rekisteröintihakemuksessa.

Mallioikeudesta johtuvat oikeudet (Direktiivi 16 artikla; Asetus 19 artikla): Mallioikeuksien soveltamisala mukautetaan 3D-tulostusteknologian kasvavan käytön aiheuttamiin haasteisiin.

Mallin rekisteröinti antaa haltijalle oikeuden estää mallin tallentavan välineen tai ohjelmiston luomisen, lataamisen, kopionnin ja jakamisen.

Direktiiviin ja asetukseen lisätään EU:n tavaramerkkiuudistusta vastaava säännös, jonka nojalla oikeudenhaltijat voivat estää väärennettyjen tuotteiden kuljettamisen EU:n alueen kautta.

Pätevyysolettama (17 artikla): Direktiiviin lisätään pätevyysolettama johdonmukaisuuden lisäämiseksi asetuksen (EY) N:o 6/2002 kanssa.

Mallioikeudesta johtuvien oikeuksien rajoittaminen (Direktiivi 18 artikla; Asetus 20 artikla): Sallittujen käyttötarkoitusten luetteloa täydennetään lisäämällä siihen viittauskäytäntö sekä kritiikki ja parodia Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti.

Korjauslauseke (Direktiivi 19 artikla, Asetus 20 a artikla): Varaosien osalta direktiiviin lisätään korjauslauseke, joka on samanlainen kuin asetuksen (EY) N:o 6/2002 110 artiklassa oleva korjauslauseke, joka on rajattu koskemaan monimutkaisten tuotteiden alkuperäisosa vastaaviin varaosiin. Korjauslauseketta voidaan käyttää vain, jos kuluttajille ilmoitetaan moniosaisen tuotteen korjaamiseen käytettävän tuotteen alkuperästä. Korjauslausekkeella on välitön oikeusvaikeus vain tulevaisuuteen, ja nykyisten oikeuksien suoja turvataan 10 vuoden siirtymäkauden ajan.

EU-asetukseen tällä hetkellä sisältyvä väliaikainen korjauslauseke muutetaan pysyväksi säännökseksi.

Rekisteröidyn mallioikeuden aiempaan käyttöön perustuva oikeus (21 artikla): Aiempaan käyttöön perustuva oikeus otetaan käyttöön asetuksen (EY) N:o 6/2002 mukaisesti. Suoja loukkausta vastaan koskee niitä, jotka ovat vilpittömässä mielessä investoineet tuotemalliin ennen rekisteröidyn mallin etuoikeuspäivään ja joilla on etuoikeutettu intressi markkinoida tuotetta, vaikka niiden ulkomuoto kuuluisi rekisteröidyn mallin suojan piiriin.

Suhde tekijänoikeuteen (Direktiivi 23 artikla, Asetus 96 artiklan 2 kohta): Mallioikeuden ja tekijänoikeuksien suojan samanaikaisen soveltamisen periaate säilytetään.

Rekisteröintitunnus (Direktiivi 24 artikla, Asetus 26 a artikla): Rekisteröidyn mallin haltija voi ilmoittaa yleisölle, että malli on rekisteröity, esittämällä mallin sisältämässä tuotteessa ympyrän sisällä olevan D-kirjaimen.

Menettelyt

Mallia esittävä kuva (Direktiivi 26 artikla, Asetus 36 ja 36 a artikla): Kuvaa koskevien vaatimusten osalta direktiiviin lisätään yksityiskohtaisia säännöksiä joiden mukaan kuva voi olla staattinen, dynaaminen tai animaatio.

Yhteistä rekisteröintiä koskevat hakemukset (Direktiivi 27 artikla, Asetus 37 artikla): Mahdollistetaan eri luokkiin kuuluvien mallien yhdistäminen samaan hakemukseen, kuten myös asetuksessa (EY) N:o 6/2002 säädetään.

Julkaisemisen lykkääminen (Direktiivi 30 artikla): Mahdollisuutta mallihakemuksen julkaisemisen lykkäämiseen pidennetään 30 kuukauteen hakemuksen tekemispäivästä.

Mitättömäksi julistamista koskeva menettely (Direktiivi 31 artikla): Jäsenvaltioiden tulee säätää mallin rekisteröinnin pätevyyden riittauttamista koskevasta hallinnollisesta menettelystä, jota noudatetaan niiden teollis- ja tekijänoikeusvirastoissa.

Yhdenmukaistaminen EU-tavaramerkkejä koskevien menettelyjen kanssa (Asetus) : EU-mallien osalta ehdotetaan useita muutoksia, joiden tarkoitus on yhdenmukaistaa EU-malleja koskevat menettelyt EU-tavaramerkkejä koskevien menettelyjen kanssa. Luovutaan mahdollisuudesta toimittaa rekisteröityä yhteisömallia koskeva hakemus jäsenvaltioiden teollisoikeuksien keskusviraston tai Benelux-maiden teollis- ja tekijänoikeusviraston kautta; mahdollistetaan hakea EUIPO:n menettelyn jatkamista tai päätöksen kumoamista; laajennetaan ammattimaista edustamista koskevat säännöt kattamaan koko Euroopan talousalue.

EU-malleista perittävät maksut (Asetus, liite I): Ehdotetaan hakemuksesta perittävän maksun alentamista sekä maksujen yksinkertaistamista (esimerkiksi yhdistämällä rekisteröintimaksu ja julkaisemismaksu, joista tulee vain yksi hakemusmaksu).

Siirretyn säädösvallan käyttäminen

Asetusehdotuksessa yhdenmukaistetaan komissiolle asetuksella (EY) N:o 6/2002 siirretty valta antaa säädöksiä mainitun asetuksen täytäntöönpanosta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 290 ja 291 artiklan kanssa. Asetusehdotuksen artikloissa 42a, 44a, 50c, 50f, 50h, 51a, 53a, 55a, 64a, 65a, 66a, 66d, 66f, 66i, 67c, 70a, 73a, 75a, 78a, 105a, 106a määrittellään komissiolle siirrettävä valta hyväksyä delegoituja säädöksiä. Komissiolle siirretään valta antaa delegoituja säädöksiä mm. määriteltäessä yksityiskohtaiset menettelyt hakemuksen muuttamiseksi tai rekisteröidyn EU-mallin mitätöimiseksi, muutoksenhakumenettelyjen yksityiskohtien, valituslautakuntien organisaation, tiettyjen asiakirjojen yksityiskohtien, menettelyistä aiheutuneiden kulujen enimmäismäärien määrittelymiseksi sekä muiden lainsäädäntöä täydentävien yksityiskohtien määrittelymiseksi.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Direktiiviehdotuksen oikeusperustana on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 114 artiklan 1 kohta, jossa annetaan Euroopan parlamentille ja neuvostolle toimivalta toteuttaa sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevia toimenpiteitä jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämiseksi.

Ehdotus käsitellään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä Euroopan parlamentin kanssa. Neuvostossa äänestysmenettely on määräenemmistö.

Asetusehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 118 artiklan 1 kohtaan, jossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle annetaan valtuudet säätää toimenpiteistä eurooppalaisten teollis- ja tekijänoikeuksien suojan varmistamiseksi EU:ssa, mukaan lukien keskitetyt EU:n laajuiset luvananto-, yhteensovittamis- ja valvontajärjestelmät.

Asetusehdotuksen oikeusperusta on siten eri kuin tämänhetkisessä asetuksessa (EY) N:o 6/2002, joka perustui Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 308 artiklaan.

Valtioneuvosto pitää ehdotusten oikeusperustaa asianmukaisena.

Toissijaisuusperiaate (jaetun toimivallan osalta)

Direktiiviehdotus

Jäsenvaltioiden sääntelykehyksen eroavaisuudet estävät tasapuoliset toimintaedellytyksen EU:n yrityksille tai vääristävät niitä, millä on kielteisiä vaikutuksia yritysten ja koko EU:n kilpailukykyyn. Ottaen huomioon tarve varmistaa yhdenmukaisuus yhteisömallijärjestelmän kanssa, lähentämistoimenpiteitä voidaan toteuttaa ainoastaan EU:n tasolla.

Eurooppalainen mallijärjestelmä perustuu kansallisen ja EU:n laajuisen mallisuojan rinnakkaisuuteen ja täydentävyyteen. Asetuksessa säädetään kokonaisjärjestelmästä, johon sisältyvät kaikki aineellisen ja prosessioikeuden kysymykset. Direktiivissä lainsäädännön lähentämisen nykyinen taso rajoittuu tiettyihin aineellisoikeudellisiin säännöksiin. Jotta voidaan varmistaa EU-mallijärjestelmän ja kansallisten mallijärjestelmien tehokas ja aikaa kestävä rinnakkainen olemassaolo ja täydentävyys, on tarpeen luoda Eurooppaan yleinen harmonisoitu mallisuoja järjestelmä, jossa on samankaltaiset aineelliset säännöt ja jossa ainakin keskeiset menettelysäännökset ovat yhteensopivia. Varaosien sisämarkkinat voidaan toteuttaa vain EU-tasolla, sillä nykyisen direktiivin jäädytyslauseke ei ole johtanut riittävään vapaaehtoiseen yhdenmukaistamiseen tai alan itsesääntelyyn.

Asetusehdotus

SEUT-sopimuksen 118 artiklan 1 kohtaa voidaan soveltaa ainoastaan eurooppalaisten teollisia tekijänoikeuksien luomiseen. Unionin mallijärjestelmä on EU:n asetuksella perustettu itsenäinen järjestelmä, jonka soveltaminen on riippumaton kansallisista järjestelmistä.

Suhteellisuusperiaate

Direktiiviehdotuksella yhdenmukaistetaan erityisesti rekisteröinti- ja mitättömyysmenettelyjä, jotka sidosryhmät ovat todenneet kaipaavan eniten yhdenmukaistamista asetuksen säännösten kanssa.

Varaosien suojan osalta korjauslausekkeen lisäämistä pidetään oikeasuhteisimpana tapana toteuttaa sisämarkkinat. Jälkimarkkinoiden vapauttaminen edellyttää suojan poistamista vain niissä jäsenvaltioissa, jotka tällä hetkellä suojaavat varaosia, mistä syystä siihen liittyvät hallinnolliset kustannukset ovat kaikkien tarkasteltujen vaihtoehtojen alhaisimmat. Lisäksi säädetään kymmenen vuoden siirtymäajasta, jonka aikana nykyiset mallioikeudet edelleen suojataan, mikä mahdollistaa ajoneuvojen valmistajien mukauttavan markkinakäyttötymistään.

Asetusehdotuksen tarkoituksena on vähentää yhteisömallijärjestelmää käyttävien yritysten ja yksittäisten mallien luojien sekä EUIPO:n säännöksiä noudattamisesta aiheutuvia hallinnollisia ja muita kustannuksia. Ehdotus sisältää komission mukaan kohdennettuja muutoksia itseensä asetukseen, eikä ylitä sitä, mikä on tarpeen asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvosto pitää sekä direktiiviehdotusta että asetusehdotusta suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteen mukaisina.

Toimintatavan valinta

Direktiiviehdotuksen tarkoituksena on tehdä direktiiviin 98/71/EY kohdennettuja muutoksia vaikutusarvioissa havaittujen puutteiden korjaamiseksi.

Asetusehdotuksen tavoitteet voidaan saavuttaa ainoastaan säädöksellä, jolla muutetaan yhteisömallia koskevia nykyisiä aineellisia ja menettelysäännöksiä, mikä tapahtuu asetuksella.

5 Ehdotuksen vaikutukset

5.1 Komission vaikutustenarviointi ja sen johtopäätökset

Komissio teki nykyisestä direktiivistä ja asetuksesta kokonaisarvioinnin, joka julkaistiin marraskuussa 2020. Siinä todettiin, että nykyainsäädäntö on edelleen suurelta osin tarkoituksenmukainen ja toimiva. Direktiivin 98/71/EY osalta arvioinnissa todettiin kuitenkin tiettyjä puutteita, etenkin varaosien hajanaiset sisämarkkinat, joka johtuu siitä, ettei moniosaisten tuotteiden korjauksessa käytettävien osien mallisuoja koskevia säännöksiä ole yhdenmukaistettu. Tämän todettiin aiheuttavan oikeudellista epävarmuutta, vääristävän kilpailua ja lisäävän kuluttajille aiheutuvia kustannuksia.

Arvioinnissa havaittiin myös epäjohtonmukaisuuksia sekä jäsenvaltioiden mallilainsäädännön välillä, että suhteessa asetukseen mallien rekisteröinti- ja mitätömyysmenettelyjen osalta. Nämä vaikuttavat kielteisesti EU:n mallisuojajärjestelmien yhteentoimivuuteen. Arvioinnin tulosten perusteella Euroopan komissio teki vaikutustenarvioinnin, jonka jälkeen se päätti tarkistaa lainsäädäntöä.

Sidosryhmiä kuultiin julkisessa kuulemisessa 18.12.2018–30.4.2019 sekä toisessa julkisessa kuulemisessa 29.4–22.7.2021. Kuulemisissa havaitut mallijärjestelmän puutteet on otettu huomioon ja niitä on käsitelty ehdotuksessa. Direktiivin ja asetuksen tarkistamista koskeva vaikutustenarviointi tukeutui myös kahteen ulkopuolisten tahojen toteuttamaan laajaan tutkimukseen, joissa tarkasteltiin EU:n mallisuojajärjestelmien toimintaa sekä taloudellisten että oikeudellisten seikkojen osalta. Lisäksi varaosien mallisuojan osalta vaikutustenarviointia tuettiin kahdella lisätutkimuksella.

Komission vaikutustenarvioinnissa tarkasteltiin kahta keskeistä ongelmaa:

1. Joissakin jäsenvaltioissa ilmenee korjaamiseen käytettäviin varaosiin liittyviä EU:n sisäisen kaupan häiriöitä ja kilpailun esteitä.
2. Erityisesti pk-yritykset ja yksittäiset mallin luoja eivät hae rekisteröidyn mallin suojaa EU:n tai kansallisella tasolla korkeiden kustannusten, rasitteiden ja viivästysten sekä suojaan liittyvän heikon ennustettavuuden vuoksi.

Vaikutusarviosta tehdyt johtopäätökset:

Direktiivi

Varaosakysymyksen ratkaisemiseksi päädyttiin vaihtoehtoon, jossa uudet mallit vapautetaan välittömästi ja vanhat 10 vuoden siirtymäkauden jälkeen. Vaikutusarvioinnin tulosten perusteella 10 vuoden siirtymäkauden jälkeen kuluttajille syntyy säästöjä 415–663 miljoonaa euroa vuodessa hintakilpailun vuoksi. Kymmenen vuoden siirtymäkauden aikana uusien mallien täydellinen vapauttaminen edistää kilpailua ja uusien autojen varaosien markkinoille tuloa. Siirtymäkauden jälkeen sekä alkuperäisosien toimittajat, että muut toimittajat voivat toimia vapaammin, minkä ansiosta ne voivat vahvistaa ja vakiinnuttaa markkina-asemaansa.

Menettelysääntöjen erojen aiheuttaman ongelman ratkaisemiseksi malleja koskevien kansallisten lakien ja menettelyiden lähentäminen toisiinsa tekee mallisuojan hankkimisesta helpompaa ja edullisempaa yrityksille ja mallien luoille jäsenvaltioissa, etenkin kun direktiivin lisätään tärkeimmät menettelysäännöt asetusta vastaavasti. Tämä parantaa ennustettavuutta, vähentää monikansallisten teollis- ja tekijänoikeuksien hallinnointikustannuksia ja tekee helpommaksi ja

edullisemmaksi poistaa mitättömäksi julistetut mallit rekisteristä. Lainsäädännön lähentämisellä on myös myönteisiä vaikutuksia EUIPO:n ja kansallisten teollis- ja tekijänoikeusvirastojen yhteistyöhön.

Asetus

Yhteisömallin rekisteröintimaksujen pienentämisen hyödyt kohdistuvat ensisijaisesti rekisteröidyn yhteisömallin käyttäjiin. Erityisesti pk-yritysten ja yksittäisten mallin luojaisten kustannukset tulevat pienenevän, jolloin pk-yritykset voivat kilpailla suurempien yritysten kanssa edullisemmin ehdoin. Tämä hyödyttää myös kuluttajia ja koko yhteiskuntaa.

Yhteistä rekisteröintiä koskevien hakemusten tekemistä helpotetaan poistamalla luokan yhtenäisyyttä koskeva vaatimus. Tämä antaa yritykselle mahdollisuuden tehdä enemmän mallihakemuksia, jotka koskevat useita malleja ja joissa malli yhdistetään samaan hakemukseen ilman, että ne rajattaisiin koskemaan samantyyppisiä tuotteita. Tämä yhteistä rekisteröintiä koskevien hakemusten helpottaminen keventää yritysten/yksityisten mallin luojaisten hallinnollista taakkaa.

Rekisteröidyn yhteisömallin suojajärjestelmä pyritään modernisoimaan ja mukauttaminen digi-aikaan. Mallin esittämistä koskevien vaatimusten tarkastaminen hyödyttäisi sekä hakijoita että EUIPO:a, koska se oletettavasti vähentää hakemusten puutteita ja lisää oikeusvarmuutta.

5.2 Kansallinen vaikutusarviointi

Lainsäädännölliset vaikutukset

Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta unionin jäsenvaltioissa. Asetusehdotus saattaa kuitenkin edellyttää yksittäisiä lainsäädäntömuutoksia. Mikäli kansalliselle viranomais taholle asetetaan uusia tehtäviä, tulee näistä säätää lain tasolla.

Direktiivi tulee saattaa kansallisesti voimaan.

Tämän kirjelmän kohdassa 3 (ehdotuksen pääasiallinen sisältö) on selostettu muutoksia, joita ehdotukset aiheuttavat nykytilaan. Keskeisimpiin direktiivin aiheuttamiin lainsäädäntömuutoksiin lukeutuu kansallisten virastojen tiettyjen menettelyjen harmonisaatio. Kansallisissa virastoissa tulee ottaa käyttöön mallin hallinnollinen mitätöimismenettely. Direktiiviehdotuksella myös yhtenäistetään rekisteröintiasteiden tutkiminen EUIPO:n käytäntöjä vastaaviksi. Kansallisten virastojen on muun muassa rajattava viran puolesta tapahtuva rekisteröintiasteiden tutkiminen ehdottomiin esteisiin, mikä tarkoittaa uutuustutkimuksen loppumista kansallisissa virastoissa.

Suomi ei toistaiseksi ole vapauttanut ns. varaosia kilpailulle. Direktiiviehdotus sisältää korjauslausekkeen, jonka myötä varaosien markkinat vapautuvat. Ehdotuksen mukaan mallisuoja ei myönnetä rekisteröidylle mallille, joka muodostaa moniosaisen tuotteen osan, jonka ulkoasusta kyseisen osan malli on riippuvainen, ja jota käytetään vain moniosaisen tuotteen korjaamiseen sen alkuperäisen ulkoasun palauttamiseksi. Valmistajan tai myyjän on ilmoitettava kuluttajille tuotteen alkuperä selkeällä ja näkyvällä merkinnällä. Korjauslausekkeella on vain tulevaisuuteen ulottuva vaikutus, vanhojen mallien osalta on 10 vuoden siirtymäaika.

Kansallisen lainsäädännön muutostarpeet täsmentyvät käsittelyn aikana ja niistä informoidaan tarvittaessa eduskuntaa.

Vaikutukset hallinnolle mukaan lukien taloudelliset vaikutukset

Patentti- ja rekisterihallituksen käytäntöihin uudistus vaikuttaa eri tavoin. Hallinnollisen mitätöimismenettelyn perustamisesta aiheuttaa hallinnollisia kustannuksia. Toisaalta mallien mitätöintikanteet markkinatuomioistuimessa saattavat vähentyä hallinnollisen mitätöintimenettelyn perustamisen myötä. Uutuustutkimuksen poistuminen kansallisissa virastoissa lyhentää mallisuojaan rekisteröintiä, mutta toisaalta saattaa vähentää mallisuojaan oikeusvarmuutta. Kansalliset virastot voivat kuitenkin jatkossakin tarjota erillisenä palveluna uutuustutkimusta.

EU-mallin maksujen alentaminen samansuuruiseksi kuin kansallinen mallihakemus (250 euroa ensimmäisestä hakemuksesta) saattaa vähentää kansallisten mallien rekisteröintiä ja näin ollen Patentti- ja rekisterihallituksen tuloja, ottaen huomioon, että ehdotuksen myötä tämänhetkisellä kansallisen mallin hinnalla saa mallisuojaan koko EU-alueella.

Menettelysääntöjen yhtenäistäminen helpottaa kansallisten virastojen keskinäistä yhteistyötä sekä virastojen yhteistyötä EUIPO:n kanssa.

Vaikutukset yrityksille

Mallijärjestelmien harmonisaatio ja yhteentoimivuus parantaa yritysten toimintaedellytyksiä koko EU:n alueella lisäten oikeusvarmuutta ja vähentäen hallinnollisia kustannuksia, joita erilaiset mallisuojaan saamisen ehdot eri jäsenvaltioissa aiheuttavat. Yritysten toimintaedellytysten paraneminen on omiaan lisäämään kilpailua.

Vanhentuneet rekisteröintimenettelyt ja mallin esittämisen tavat asettavat käyttäjille hallinnollisia rajoituksia eivätkä näin ollen kannusta mallisuojaan hakemiseen. Ne myös vähentävät oikeusvarmuutta. Vanhentuneet prosessit ja epäedullinen maksujärjestelmä johtavat mallisuojaan alikäyttöön ja hallinnollisiin kustannuksiin yrityksille sekä yksittäisille mallien luojiille. Mallien uusien, modernien esittämistapojen salliminen mahdollistaa yritykset ja yksittäisten mallien luojat hyödyntämään uusinta teknologiaa. Luokan yhtenäisyyden vaatimuksen poistaminen hakemuksissa sekä mallin salassapitoajan yhtenäisyys EU-alueella vähentävät mallin hakijoiden hallinnollisia kustannuksia sekä lisäävät oikeusvarmuutta.

Mallijärjestelmän virtaviivaistaminen EU-tavaramerkkijärjestelmän kanssa esimerkiksi prosesseja yhtenäistämällä vähentää sellaisten yritysten hallinnollista rasitetta, jotka käyttävät molempia järjestelmiä, sekä tehostaa EUIPO:n toimintaa.

Maksujen alentaminen, erityisesti EU-mallin suojaamisesta ensimmäisen 5 vuoden ajan johtuvan maksun aleneminen 100 eurolla, tekee mallisuojaan saamisesta helpompaa sekä yrityksille että yksittäisten mallien luojiille. Maksualennus hyödyttää etenkin pk-yrityksiä.

Pakollinen hallinnollinen mitätöintimenettely kaikissa EU-valtioissa vähentää yritysten kustannuksia hankkia ja pitää yllä mallisuojaan EU-alueella. Tämä hyödyntää etenkin pk-yrityksiä ja yksittäisiä suunnittelijoita, jotka hakevat perusteetta rekisteröidyn mallin mitätöintiä EU-valtioissa. Hallinnollisesta mitätöinnistä aiheutuva maksu on yleensä tuomioistuinmaksua pienempi ja hallinnollinen mitätöimisprosessi on yleensä myös tuomioistuinprosessia nopeampi, mistä syistä hallinnolliseen mitätöintiin turvaututaan matalammalla kynnyksellä. Näin myös oikeusvarmuus lisääntyy, mistä hyötyvät sekä malleja rekisteröivät yritykset että kuluttajat.

Varaosamarkkinoiden avaamisen on arvioitu lisäävän varaosien valmistusta EU:n jäsenmaissa erityisesti pk-yritysten piirissä. Varaosamarkkinoiden avaamisesta hyötyvät myös suomalaiset varaosia valmistavat yritykset.

Kuluttajat ja innovaatiot

Mallisuojajärjestelmien harmonisaatio luo EU-jäsenmaihin samankaltaiset toimintaedellytykset, mikä hyödyttää paitsi yrittäjiä ja yksittäisiä mallin luoja myös kuluttajia ja yhteiskuntia.

Kuluttajien on arvioitu hyötyvän varaosien vapauttamisesta kilpailun myötä laskevien hintojen vuoksi. Tutkimusten mukaan varaosat ovat 5–8 prosenttia kalliimpia niissä EU-jäsenmaissa jotka eivät ole vapauttaneet varaosia kilpailulle. Liikenneturvallisuuden ei oleteta varaosamarkkinoiden avautumisen myötä vaarantuvan, sillä ajoneuvojen varaosien tyyppihyväksyntää koskeva direktiivi (2007/46/EY) edellyttää, että myös nk. riippumattomien tuottajien valmistamat ajoneuvojen turvallisuusjärjestelmien kannalta elintärkeät osat on testattava samoja standardeja noudattaen kuin varsinaisten autonvalmistajien valmistamat osat. Varaosien vapauttaminen oletettavasti myös tehostaa ajoneuvojen huoltamista ja sitä kautta parantaa liikenneturvallisuutta.

Ympäristövaikutukset

Varaosien vapauttaminen tekee tuotteiden kuten autojen, sähkökäyttöisten kodinkoneiden, kännyköiden ja kellojen korjaamisesta halvempaa, mikä oletettavasti lisää tuotteiden käyttöikää ja näin ollen vaikuttaa positiivisesti ympäristönsuojeluun. Kestävän tuotesuunnittelun ja ekosuunnittelupolitiikan näkökulmasta on positiivista, että mallisuoja mahdollistaa tuotteiden korjaamisen.

Omaisuuksien suoja

Sekä direktiivi- että asetusehdotuksella on tarkoitus parantaa mallien luoja mahdollisuuksia suojata oikeuksiaan ja sillä voidaan ennakoida olevan myönteinen vaikutus perusoikeuksiin, kuten omistusoikeuteen ja oikeuteen tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.

6 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27§:n 10 ja 15 kohdan mukaan ehdotus kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

7 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Komissio julkaisi ehdotuksen 28. marraskuuta 2022. Ehdotusta käsitellään kilpailukykyneuvostossa sekä sen alaisessa teollis- ja tekijänoikeudellisessa työryhmässä.

Ehdotuksen käsittely neuvoston teollis- ja tekijänoikeudellisessa työryhmässä alkoi 19.12.2022. Esitystä on käsitelty tähän mennessä kolmessa työryhmäkokouksessa. Ehdotuksen käsittely jatkuu teollis- ja tekijänoikeudellisessa työryhmässä 21.2.2023.

Muiden jäsenvaltioiden kannoista ei tässä vaiheessa ole tietoa.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

U-kirjelmä on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä. Luonnos U-kirjelmäksi on käsitelty kilpailukykyjaostossa (EU-8) 26–30.1.2023.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu positiivisesti komission mallidirektiiviä ja –asetusta koskeviin ehdotuksiin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että mallisuoja kannustaa suunnitteluun ja innovointiin,

on tarkoituksenmukainen ja tehokas digiaikakaudella, sekä helposti etenkin yksittäisten mallien luojien ja pk-yritysten saatavilla. Mallisuojaajärjestelmien nykyaikaistaminen ja harmonisointi tehostavat valtioneuvoston näkemyksen mukaan sisämarkkinoiden toimintaa, luovat paremmat edellytykset kilpailulle ja lisäävät oikeusvarmuutta.

Kansallisten käytäntöjen osalta eräs merkittävä muutos on direktiiviehdotuksen sisältämä vaatimus tyhjentävistä rekisteröinnin esteistä, mikä tarkoittaa voimaan tullessaan uutuustutkimuksen päättymistä kansallisissa virastoissa. Uutuustutkimus on ollut Patentti- ja rekisterihallituksessa kilpailu- ja palveluvaltti. Valtioneuvosto voi kannattaa uutuustutkimuksen poistamista kansallisten prosessien yhtenäistämisen periaatteen nimissä ottaen huomioon, että kansalliset virastot voivat halutessaan jatkossakin tarjota erillisenä palveluna rekisteröintiesteiden tutkimista.

Valtioneuvosto kannattaa EU-mallisuojan houkuttelevuuden lisäämistä yksittäisille mallihakijoille ja pk-yrityksille maksualennuksin, vaikka EU-mallin hinnan aleneminen saattaa vähentää kansallisen mallin houkuttelevuutta.

Valtioneuvosto voi hyväksyä korjaamiseen käytettävien varaosien vapauttamisen sisämarkkinoiden toteuttamiseksi. Jo nykyiseen direktiiviin sisältyy niin sanottu 'jäädytyslauseke', jonka tarkoituksena oli vapauttaa varaosien markkinat. Harmonisaation puute varaosien osalta on omiaan johtamaan suojakonflikteihin, kilpailun vähenemiseen ja kuluttajien taloudellisiin menetyksiin. Mallisuojan rajoitusta on kuitenkin pidettävä yksittäisenä, yhteisösääntelyn harmonisointia edistävänä ratkaisuna, joka ei saa johtaa teollis- ja tekijänoikeussuojan laajempaan ka-ventamiseen.

Valtioneuvosto katsoo, että asetusehdotuksessa komissiolle ehdotetut toimivallan siirrot ovat lähtökohtaisesti riittävän täsmällisiä, oikeasuhtaisia, tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja.